

'1914 Kuşağı'na adını veren İbrahim Çallı...

'Çallı' demek, 'ressam' demektir

Resim yapma tutkusu kadar, yaşama sarılışıyla da sanatçı ruhunu bize açan İbrahim Çallı, aynı zamanda eşi bulunmaz bir öğretmendi. Kendisinden sonraki ressam kuşağının yetişmesine büyük katkısı oldu.

KIYMET GİRAY

22 Mayıs 1960, resim sanatımız için şanssız bir gün. Ünlü ressam Çallı'nın 'sanatın ölümsüzlüğü' içinde yerini alarak aramızdan ayrıldığı tarih. Sanat dünyamıza kazandırdığı değerlerin daha açık olarak belirmediği 41 yılı geride bırakmışken,

İbrahim Çallı ve sanatını anımsamak ve anımsatmak, heyecan verici.

Çallı öncelikle, gerçek bir sanatçı kimlik. Yaşama sarılışı, resim yapma tutkusu, zengin bir dost çevresi içinde sanat aşkını yayması, çevresine yansıttığı enerji ve en önemlisi, kendisinden

sonra gelecek olan ressam kuşaklarının yetişmesine katkısıyla, çok öznel bir kişilik Çallı. Döneminin efsane ressamı.

Çünkü, Meşrutiyet döneminden başlayan ve Cumhuriyet yıllarını içine alan uzun bir zaman sürecinde, Türk Resim Sanatı'nın geçirdiği evrelere ışık tutacak bir ressamdır Çallı.

En önemlisi de Türk resminin var oluşunun kanıtlandığı bir döneme anlam katmasıdır: Varlığını Saray ve çevresinde bulan resim sanatı, ilk kez 'Çallı Kuşağı' ile Saray çevresinin dışına taşmakta ve toplum içinde yaygınlaşmaktadır.

DOĞUŞTAN GELEN YETENEK

Sanatçı olma yetisini doğuştan taşıyan önemli bir Türk ressamıdır Çallı. Yaşamın onun için hazırladığı zorlukları salt, resim yapma isteğinin vazgeçilemeyen

İbrahim Çallı son tablosuna çalışırken, Mayıs 1960. Sağda ise Çallı'nın bu son resmi olan 'Nü'.

Soldan sağa doğru, Namık İsmail, Hikmet Onat, İbrahim Çallı ve Feyhaman Duran, 1914 (Adnan Çoker Arşivi).

cazibesine kapılarak aşmayı başaran ve bu başarısını resim sanatımızın onuru haline getirebilen güçlü bir kimlik olarak karşımıza çıkar. 20. yüzyılın hemen ilk yıllarında resim sanatımızın önemli ustalarına öncü olmayı başaran bu genç ressam, öğretisinde yetişen gençler için de bir 'efsane' olacaktır. Eşref Üren'in de belirttiği gibi:

"Ressam İbrahim Çallı demeye lüzum yoktu. İbrahim'i de kaldırılabirdiniz. Bir 'Çallı' demek aklımıza hemen ressamı getiriyordu. Türk resminde onun kadar halka malolmuş bir ressamımızı hatırlamıyorum."

KÖROĞLU-AYVAZ RESİMLERİ

İbrahim Çallı, takvimler 13 Temmuz 1882 (Rumi 1298) tarihini gösterirken, o yıllarda İzmir'e bağlı olan Çal kasabasında dünyaya gelir. Osman Efendi'nin oğludur. İlköğrenimini burada tamamlar. Resimle tanışması ve gönül vermesi de bu yıllara rastlar. Bu ilk karşılaşmayı ve resim yapma hevesini Çallı'nın kendi satırlarından öğrenmek ilginç olacaktır:

Türk resminin empresyonistleri

Çallı ve kuşağına genel bir tanımlama ile 'Türk resminin empresyonistleri' denilmesinin nedeni, renk ve ışık oyunlarının anlatıma kazandırdığı varsıllık üzerinde ayrı ayrı durmalarından kaynaklanır. Ancak bu ortak yaklaşımın ardında önemli ayrımlar vardır.

- **Feyhaman Duran**, portrelere ağırlık veren resimlerinde, kompozisyon ve anlatımın kusursuzluğuna dayanan bir anlayışa önem verir. Renk ve ışık, lekesele yorumlara bu kuralların içinde katılır.
- **Ali Avni Lifij**, Fransız neoklasikleri üzerinde derin incelemelere girmiş olmalıdır. Onların resimleri, mitolojik sahneleri Lifij'in tablolarına bol ve gizemli bir ışıkla yansır.
- **Hikmet Onat** ve **Nazmi Ziya Güran**, doğrudan doğruya doğada çalışmaları, günün çeşitli saatlerinde ışık değişiminin yarattığı görsel ayrıcalıkları konu alan resimlere yönelmeleriyle 'izlenimcilik' tanımına yaklaşan yapıtlar üretirler.
- **Namık İsmail**, boya dokusunun, görsel etkiyi uyarıcı kompozisyon düzenini varsıllaştırıcı ve anlatımı pekiştirici etkisini kurar tuvallerinde...

"Efendim, Çal'da doğdum. İlkokulu orada okudum. Bir Rum kunduracısı vardı. Pabuçlarımı o Rum'a pençeletirdim. Dükkanın duvarlarında Köroğlu-Ayvaz resimleri olmasa, delik ayakkabılarla sürterdim ya!.. İşte o resimler beni çekti."

Bu satırlar Çallı'nın daha ilkokul yıllarında resmin cazibesine kapıldığını, yakın çevresinde hiç rastlamadığı bir sanat dalına, içgüdüsel bir yaklaşım ve ürete-

bilme yetisiyle yaklaştığını kanıtlar. Aile ise resim yapmanın ne anlama geldiğinin bilincinden uzaktır. İbrahim Çallı'nın çocuk yüreğini titreten bu ilgi, zamanla resim yapma arzusuna dönüşecektir:

"Eve gidince, 'Köroğlu-Ayvaz'ı düşünürdüm. Müslüman evi, duvarların altı trişe, üstü beyaz badanalı. Sedire oturur, siyah kalemle duvara Köroğlu ile Ayvaz'ı çizerdim. Her çizişte de zil-

Çallı'nın öğretisi neyi nasıl işlerdi?

'Çallı Atölyesi' özgür düşüncenin sanata sağladığı yararı sergileyen bir mekan olması nedeniyle önemlidir. Öğretisinde yetişen sanatçı kuşakları, İbrahim Çallı'nın resimleriyle çakışan benzerliklerin sıkıcı tuzağına düşmezler. Çallı'nın öğretisi kendi sanatını değil yalnızca resim yapmanın ayrıcalığını ve sanatçı olmanın onurunu işler. Tüm teknik beceriler, tüm resimsel değerler ve tüm sanat kültürü ve tarihi anlatılarıyla donattığı atölyesinde, İbrahim Çallı'nın içten ve yapmacıksız bilgeliği yatar. İbrahim Çallı bu özellikleriyle döneminin sanat etkinliklerinin gözdesi olmakla kalmaz aynı zamanda aranan ve çok tanınan bir ressam olur.

1930'ların başında İbrahim Çallı Atölyesi (üstte). İbrahim Çallı'nın 'Manolyalar' tablosu (altta).

gıtı yerdim tabii, duvarları kirlettin diye."

Resme duyduğu ilgi, öğrenim yıllarıyla doğru orantılı olarak büyümektedir. Çal'da Rüştüye'yi tamamlar. İzmir Mülki İdadisi'ni bitirir. İstanbul'a gider.

İSTANBUL GÜNLERİ

İbrahim artık, 'Çallı' lakabıyla anılmaya başlayacağı İstanbul'dadır. İstanbul'a göçen her Anadolu gibi, kendi 'memleketli'lerinin bulunduğu semtlere ve kahvelere gidecek, kalacak yer, sohbet edecek insan arayacaktır.

İstanbul'da geçirdiği ilk aylarda, aile denetiminden uzakta, bu büyük kentin tadını çıkartma çabası içinde zaman tüketmektedir. Parasını bitirene dek sürecektir bu dönem. Yaşamını sürdürebilmek için çalışmak zorunluluğu ile karşı karşıya kaldığında, önce gazete müvezziliği yapmaya başlar sonra da Yenicami önünde arzuhalcilik... Yazısını beğenen adliye başkomiseri Osman Bey, Çallı'nın bir iş bulmasını sağlayacak-

tır. İstanbul Adliyesi'ne mübaşir olarak atandığı 1905'ten, 1911'e kadar sürecektir yeni bir çalışma dönemi başlamaktaydı Çallı için.

Düzenli bir işte çalışmaya başlar başlamaz, çocukluk tutkusunu tekrar belleğinin derinliklerinden su üstüne çıkacaktır. Bu yıllarda Çallı, bir handa kalmaktadır. Aynı handa kalan Vefa İdadisi öğrencilerinin resim dersi aldıklarını duyunca derhal onların arasına katılabilmek için girişim-

lerde bulunur. Kursiyerler arasında artık İbrahim Çallı da vardır.

Bu dönemde Çallı, resim öğrenimi yapan 'Sanayi-i Nefise Mekteb-i Alisi' diye bir okulun varlığını da öğrenir.

SANAYİ-İ NEFİSE VE PARİS DÖNEMİ

Çeşitli kaynaklar İbrahim Çallı'nın Şeker Ahmet Paşa'nın oğlu İzzet Bey'le tanıştığını ve arkadaş olduğunu, sonuçta da onun yardımıyla 1906 yılında Sanayi-i Nefise Mekteb-i Alisi'ne girdiğini açıklamaktadır.

İbrahim Çallı öğrenim yılları boyunca Adliye'deki görevini de sürdürür. Altı yıllık okul dönemi ni Çallı, üç yıl içinde tamamlamayı başaracaktır.

1910 yılında Maarif Nezareti'nin açtığı 'Avrupa'ya Tahsile Gönderilecek Öğrenciler' yarışmasının birincisi de İbrahim Çallı'dır. 'Çıplak Adam' ve 'Hareket Ordusunun Muhafız Alayından Maksut Çavuş' adlı eserleri ona Fransa'nın kapılarını açan tabloları olur.

İbrahim Çallı, Namık İsmail, Hikmet Onat, Nazmi Ziya Güran, Avni Lifij; hep birlikte, Ecole Nationale des Arts Décoratifs'de, Fernand Cormon Atölyesi'nde çalışmayı seçerler.

Diğer ülkelerden gelen gençler gibi Çallı ve kuşağı da, empresyonist ressamların çalışmalarıyla dolu müze ve galerileri incelemekten kendilerini alamamışlardır. Çallı'nın Paris yılları, onun sanat yaşamına renk ve ışığı katar.

Çallı'nın savaş nedeniyle resmini doldurmadan, 1914 yılında Fransa'dan yurda geri dönüşü bir şanssızlıktır. Ancak bu şanssızlık, bir şansın açılmasına neden olur: İbrahim Çallı, Sanayi-i Nefise Mekteb-i Alisi'nin öğretim görevlisi kadrosuna atanır.

YAĞLIBOYA ATÖLYESİNİN BAŞINDA

İbrahim Çallı, 1914'ün 1 Ka-

sım'ında, Resim Bölümü Yağlıboya Atölyesi öğretmeni olarak resmen göreve başlar. Kendi yaş grubu içinde, Sanayi-i Nefise'nin öğretim kadrosuna atanan ilk sanatçı İbrahim Çallı'dır.

İbrahim Çallı yağlıboyada, Hikmet Onat ise desende, Sanayi-i Nefise'nin atölyelerine yepyeni bir anlayış getirirler. Çallı'nın güçlü kimliğiyle yönettiği yağlıboya atölyesinden, birçok sanatçı özgüvenini kazanmış ve sanata tutkun olarak çıkar. Bu yıllarda Çallı ve grubunun Akademi dışında da sanatçı yetiştirdikleri bilinmektedir.

Meşrutiyet'in ünlü sanatçısı ve ünlü hocası olarak tanınmayı başaran İbrahim Çallı, kuşağı içinde yer alan diğer sanatçılar gibi, döneminin kültür ve sanat olaylarının odağında bulunacak ve bu alanlarda üstüne düşen görevleri de yapacaktır: Serbest Resim Kursları, Galatasaray Sergileri, Harbiye Nezareti Resim Atölyesi (Şişli Atölyesi) gibi...

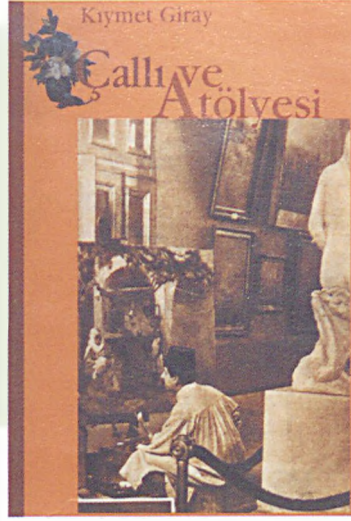
IŞIK VE RENK UYUMU

İbrahim Çallı ve kuşağı, İstanbul'a döndüklerinde, ürettikleri resimlerle sanat çevrelerinin dikkatini çekerler. Türk ressamlarının Hoca Ali Rıza ile tanıdıkları ışık ve renk uyumunun yarattığı göreceli çekicilik, Çallı ve arkadaşlarının resimlerinde sanatsal bir kimlik kazanır. Tekniği, bilgisi ve becerisiyle... Onlar aydınlanma çağının, rasyonel düşüncenin ve bilimin önderliğinin sanata getirdiği değişimi ancak biçimsel olarak yakalayacaklar ve resimlerini bu seçim üzerine kuracaklardır.

İbrahim Çallı'nın resimlerinde de kuşağının diğer ustaları gibi ışık ve leke arayışları, yaratılan görsel zenginlik, ön plana çıkar. Ancak İbrahim Çallı'nın üstün yeteneği, güçlü kişiliği, resimlere önemli ayrıcalıklar kazandırır.

RENKLİ BİR KİŞİLİK

Çallı kuralların, formüllerin

Bir kitap: Çallı ve Atölyesi

1997 yılında Türkiye İş Bankası, İbrahim Çallı'yı 7 Ekim-21 Kasım tarihleri arasında, İstanbul Resim Heykel Müzesi'nde düzenlenen kapsamlı bir sergiyle anmış, Çallı ve '1914 Kuşağı' bu etkinlikte, sanatseverlerle buluşmuştu. Sergiyi bütünleyen bir unsur da Dr. Kıymet Giray'ın hazırladığı ve Türkiye İş Bankası Kültür Yayınları tarafından yayımlanan 'Çallı ve Atölyesi' adını taşıyan kitaptı... Giray'ın bu kitabı, İbrahim Çallı'nın Türk resim sanatındaki yerini, zengin bir kaynak araştırmasına dayanarak gözler önüne serer.

aynı taze heyecan ve içtenlikle sanat gücünü açlandırmıştır:

"Çallı ilk resimlerinde bile büyük bir istidada sahip olduğunu göstermişti. Gayet zeki ve hoş sohbet olan bu sanatkar kendisine mahsus bir şahsiyeti haizdi. Resimlerinde de tebaruz eden bu şahsiyet, arkadaşları ve halk arasında ona mümtaz bir yer kazandırmıştır."

Bir mide kanaması sonucu, 22 Mayıs 1960 günü yaşama veda eden İbrahim Çallı, bu tarihten itibaren sanatçı kimliğiyle topluma, ürünleriyle de sanat tarihine mal olur. Renkli yaşamı, sıcak dostlukları, canlı anekdotları ve özgün sanat verileriyle hayata yeniden başlar.

Meraklısına not: İbrahim Çallı'nın birçok önemli yapıtı, Mayıs ayı sonlarında, kapılarını yeniden ziyaretçilerine açacak olan İstanbul Resim Heykel Müzesi'nde (Beşiktaş) izlenebilecek.

İbrahim Çallı öğrencileriyle: Soldan sağa doğru; Şemsi Arel, Zahide Özar, İlhami Demirci, Nükhet ?, İbrahim Çallı, Ziya Keseroğlu, Nevzat Kasman, Fatma İzli, Kemal Zeren (Adnan Çoker Arşivi).

